

6 בפברואר 2020

לכבוד
השופטת (בדימוס) שולמית דותן, יו"ר
הוועדה הציבורית לבחינת נושא המעצרים לצורכי חקירה
משרד המשפטים

בדוא"ל vaadatdotan@justice.gov.il

שלום רב,

הנדון: הוועדה הציבורית לבחינת נושא המעצרים לצורכי חקירה
עמדת האגודה לזכויות האזרח

כללי

1. חוק המעצרים שנחקק בשנת 1996 אמור היה לייצר שינוי משמעותי במדיניות אכיפת החוק בישראל ולהביא לשימוש מרוסן יותר באמצעים משטרתיים בכלל, ובמעצרים בפרט. כידוע, החוק נחקק בעקבות "התחושה הלא נוחה, שהטרידה והדאיגה, המעוגנת בעובדות ונתונים סטטיסטיים, שהתרבו המקרים בהם נשללה בשל חשד, לא תמיד מבוסס, חירות של אזרחים שלווים שאין בהם אשם ונפגעות זכויות יסוד שלהם על לא עוול בכפם. **דומה שבלא מעט מקרים נקטו כנגד האזרח אמצעים משטרתיים בחופזה, שלא לצורך הכרחי וללא בדיקה וסינון ראויים**".¹
2. אלא שכבר בשנים הראשונות שלאחר חקיקת חוק המעצרים התברר, למרבה הצער, כי לא זו בלבד שהחוק לא הביא להפחתה במספר המעצרים אלא שהמספר אף עלה: מ- 40 אלף מעצרים בשנת 1998 ל-61 אלף בשנת 2014.² מגמת העליה המתמדת המשיכה גם בעשור האחרון והיא גבוהה משמעותית מהגידול שחל בתקופה זו באוכלוסיית המדינה: בעוד מספר העצורים עלה ב-31% מ-2006 עד ל-2017 (מ-45,884 עצורים ל-60,198) האוכלוסייה גדלה בתקופה המקבילה רק ב-23.5% (מ-7,116,700 ל-8,793,000).³
3. מספר המעצרים הגבוה מעורר קושי גם נוכח הירידה המתמדת בשיעורי הפשיעה בעשור האחרון: ירידה של כמעט 50% מ-67.3 תיקים לאלף איש ב-2006 ל-35.3 ב-2018. כל זאת כאשר אחוז המעצרים "המוצדקים" – מעצרים שבעקבותיהם הוגש כתב אישום – ממשיך להיות נמוך מאד ולעמוד על פחות מ-50%.⁴

¹ דו"ח הוועדה לסדר הדין הפלילי (אמצעים משטרתיים) בראשות השופט דב לוין (להלן – "ועדת לוין"), עמ' 2, 1992.
² הנתונים מתוך השנתונים הסטטיסטיים של משטרת ישראל כפי שצוטטו בדו"ח פעילות הסנגוריה הציבורית לשנת 2014, עמ' 19 (אוגוסט, 2015).
³ משטרת ישראל, השנתון הסטטיסטי 2018 (מאי 2019); משטרת ישראל, השנתון הסטטיסטי 2013 (אפריל 2013).
⁴ שם.

4. נתונים השוואתיים מלמדים, כי היקף העצורים הפליליים הכלואים בישראל גבוה מהמקובל במדינות המערב: **35 איש ל-100,000 איש בישראל לעומת 25 עצורים ל-100,000 איש** בממוצע במדינות אירופה.⁵

5. גם אחוז העצורים הפליליים מבין כלל הכלואים העומד בישראל בממוצע על כ-30% גבוה משמעותית לעומת מדינות ה-OECD, בהן הממוצע עומד על 23%. מבין 36 המדינות החברות ב-OECD רק בשבע מהן אחוז העצורים מבין כלל הכלואים הפליליים גבוה מ-30%.⁶ אפילו בארה"ב, שבה נתוני הכליאה גבוהים הרבה יותר מאשר בישראל, אחוז העצורים עומד על 20%-22% מכלל הכלואים בין השנים 2012-2016.⁷

6. בהקשר זה יש להזכיר כי אחוז העצורים המוחזקים בבתי הכלא מתוך כלל הכלואים נקבע על ידי האו"ם כאחד המדדים (indicator 16.3.2) במסגרת ה"יעדים לפיתוח בר-קיימא" (SDG's). מדד זה משקף את הוגנות ההליך הפלילי וכן את היעילות של המערכת המשפטית:

The indicator signifies overall respect for the principle that persons awaiting trial shall not be detained in custody unnecessarily. This, in turn, is premised on aspects of the right to be presumed innocent until proven guilty.⁸

7. פסק הדין של בג"ץ בעניין הצפיפות בבתי הסוהר הביא לנקיטה בצעדים שונים שהובילו לירידה במספר האסירים בשנים האחרונות. אלא שהחובה לצמצם את מספר הכלואים על מנת לעמוד בהוראות פסק הדין לא השפיעה כמעט על היקף העצורים הכלואים, ומספרם אף עלה בשנה האחרונה מ-2,884 ב-2018 ל-3,407 ב-2019. היקף העצורים הפליליים מבין כלל הכלואים הפליליים עלה ב-2019 ל-37% לעומת 32% ב-2018.⁹

8. נזכיר, כי החובה לספק שטח מחיה מינימאלי של 4.5 מ"ר לעצורים עוגנה בתקנות כבר לפני **למעלה מ-20 שנים** (תקנה 3(ה) לתקנות סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה-מעצרים) (תנאי החזקה במעצר), התשנ"ז-1997), הרבה לפני שתוקנה הוראה דומה ביחס לאסירים, ומתוך תפיסה כי אדם שטרם הורשע, זכאי להגנה מוגברת על זכויותיו. למרות זאת, עיון בנתונים לגבי שטחי המחיה במתקני הכליאה השונים מגלה כי בכל מתקני המעצר של שב"ס, למעט בית מעצר הדרים, מוחזקים רוב רובם של העצורים בשטח הנמוך מ-4.5 מ"ר (כולל שטח השירותים והמקלחת).

תשובת שב"ס לבקשת חופש מידע בעניין שטח המחיה במתקני הכליאה, 1.1.2020.

9. בהקשר זה ראוי להזכיר כי בית הדין האירופי לזכויות האדם קבע, כי הפתרון הראוי ביותר להתמודדות עם הצפיפות בבתי הסוהר, לצד חלופות מאסר, הוא צמצום של המעצרים:

⁵ Institute for Criminal Policy Research, [World Pre-trial/Remand Imprisonment List](#), Nov. 2016; United Nations Office on Drugs and Crime, [Unsentenced Detainees](#).

⁶ United Nations Office on Drugs and Crime, [Unsentenced Detainees](#)

⁷ United Nations Office on Drugs and Crime, [Unsentenced Detainees as Proportion of Overall Prison Population](#).

⁸ United Nations, Sustainable Development Goals (SDG Indicators), [Indicator 16.3.2](#): Unsentenced detainees as a proportion of overall prison population, Institutional Information (19.7.16)

⁹ הנתונים נמסרו במסגרת הודעת עדכון מטעם המדינה בבג"ץ 1982/14 האגודה לזכויות האזרח נ" שב"ס (הצפיפות בבתי הסוהר) מיום 22.12.19.

"... it has been the constant position of the Court and all Council of Europe bodies that the most appropriate solution for the problem of overcrowding would be the reduction of the number of prisoners by more frequent use of non-custodial punitive measures and minimizing the recourse to pre-trial detention."¹⁰

10. גם בפסק הדין בעניין הצפיפות בבתי הסוהר, התייחס בית המשפט מפורשות לצורך בהקטנת מספר העצורים כמענה לבעיית הצפיפות: "ונדמה כי הטמעת מסר המחוקק לפיו מעצר הוא המוצא האחרון בשרשרת האפשרויות העומדות לרשות מערכת האכיפה, יכולה לסייע בהקטנת מספר העצורים ובהגדלת מרחב המחיה הנותר לאלה שאין מנוס אלא לעצורם".¹¹
11. ואכן, בשנת 2018 חלה ירידה במספר המעצרים ובמיוחד במעצרי הימים. על כך יש לברך ולנקוט בצעדים כדי להבטיח כי מגמה זו תמשיך גם בשנים הקרובות. ירידה זו מעידה על כך שהיקף המעצרים אינו "גזירת גורל", אלא מדיניות מכוונת שיש לנהל ולמדוד אותה כדי להבטיח שתכליתו של חוק המעצרים להקטין את היקף המעצרים בישראל אכן מיושמת.
12. על מנת להמחיש את השימוש הלקוי והמיותר בכלי המעצר, נתייחס להלן למספר תופעות שנוגעות לעבירות פשוטות יחסית של אנשים שאינם "עבריינים" כבדים ולרוב לא נשקפת מהם מסוכנות. תופעות אלה מלמדות מקל וחומר על ההתייחסות המשטרית למעצר ככלי שגרתי, שאינו שמור למקרים הקיצוניים בלבד, שנועד לעיתים קרובות "ללמד לקח", להרתיע ולבצע חקירה בתנאים הנוחים למשטרה. כל אלה מנוגדים לחלוטין לתכליתו של חוק המעצרים.

א. הפגנות/מחאות

13. האגודה לזכויות האזרח עוסקת בקידום חופש הביטוי והזכות למחאה, ובשנים האחרונות מקיימת פרויקט לליווי מפגינים ולתמיכה בהם, בין היתר באמצעות הפעלת קו חם שמספק מידע למאות מפגינים מדי שנה. הקשר שלנו ל"שטח" מאפשר לנו לזהות תופעות רוחב בעייתיות בהתמודדות המשטרה עם מחאות, כשבראשן השימוש התכוף במעצרים מיותרים. בידינו דוגמאות למכביר לתופעות המפורטות להלן, אשר נשמח להעביר לידי הוועדה ככל שיש בכך צורך.

מעצרים מיותרים

14. חלק גדול מהמעצרים שנחשפנו אליהם במהלך הפגנות אינם מבוססים על כל עילת מעצר חוקית. לעיתים קרובות נעצרים מפגינים לאחר שניתנת הודעה על התקהלות בלתי חוקית. בשלב זה נעשה שימוש שרירותי וחסר אבחנה במעצר של המפגינים לצורך פיזור ההפגנה והרתעה של המפגינים האחרים. לעיתים קרובות, "מנהיגי" המחאה הם אלה שנעצרים בתקווה שהדבר יוביל להרגעת המפגינים האחרים וכסוג של ענישה. יודגש, כי לא מדובר במעצר של מפגינים אלימים או כאלה שמסכנים את שלום הציבור ולמרות זאת עילות המעצר מוגדרות באופן שרירותי ולא רלוונטי כ"שיבוש הליכי חקירה" ו/או "מסוכנות".

¹⁰ Varga and others v. Hungary (64586/16), Par. 104 (10.6.2015)

¹¹ בג"ץ 1892/14 האגודה לזכויות האזרח נ' שב"ס, השופט רובינשטיין בפסקה ככה (13.6.2017).

15. עדות מובהקת לשימוש המוגזם בכלי המעצר בנסיבות אלה ניתן למצוא באחוז המעצרים שהובילו להגשת כתב אישום: **רק בכ-30%** מהמעצרים שבוצעו בין השנים 2011-2015 בעבירה של "השתתפות בהתקהלות אסורה", "השתתפות בהתפרעות לאחר הוראת פיזור" ו"השתתפות בהתפרעות" הוגש כתב אישום.¹²
16. גם בעבירות אחרות שאופייניות לאירועי מחאה ניכרים אחוזים גבוהים של מעצרים שלא הובילו להגשת כתבי אישום. כך, לדוגמה, **פחות מ-40%** מהמעצרים בגין "תקיפת שוטר בעת מילוי תפקידו" הובילו להגשת כתבי אישום.¹³ ואכן, ניסיונו מלמד, כי אנשים נעצרים בגין "תקיפת שוטר" או "הפרעה לשוטר" על דברים של מה בכך: ניסיון להתגונן במקרה ששוטר מפעיל כוח, התנגדות פאסיבית למעצר, צילום אירוע ועוד.
17. עמדתנו היא, כי לרוב ניתן להימנע ממעצר מפגינים שחשודים בעבירות הקשורות להפגנה וניתן להסתפק, ככל שיש חשד לביצוע עבירה, בעיכוב לצורך רישום פרטי הזהות וזימון לחקירה, וזאת בהתאם להוראות סעיף 23(ג) לחוק המעצרים. החזקתם של מפגינים במעצר של שעות ארוכות ולעיתים גם לילה ויותר מכך, היא בלתי מידתית.

איזוק ותנאי מעצר

18. לעיתים קרובות נעשה שימוש באיזוק של העצורים בידיהם גם בשטח וגם בתחנת המשטרה בזמן ההמתנה לחקירה. חשש מבריחה בנסיבות אלה הינו מופרך ואינו עומד בתנאים שנקבעו בסעיף 9א לחוק המעצרים. עולה החשש כי האיזוק במקרים אלו משמש כסוג של ענישה או הרתעה.
19. עוד נתקלנו כדבר שבשגרה בדרישה מעצורות שמבקשות ללכת לשירותים בתחנת המשטרה להשאיר את דלת תא השירותים פתוחה. לא ברור מדוע לא ניתן להסתפק, לכל היותר, בנוכחות של שוטר ליד תא השירותים ויש לפגוע בצורה קשה כל כך בצנעת הפרט של עצורות.
20. לעיתים קרובות נעצרים קטינים בהפגנות ובשל הצורך לחקור אותם במהירות לאור המגבלות החלות על חקירת קטינים בלילה, נחקרים הקטינים מבלי להמתין להוריהם ולעיתים קרובות גם שלא על ידי חוקר נוער.
21. בנוסף, נתקלנו במקרים, ובעיקר בתל אביב, שבוצע חיפוש בעירום על עצורים שהובאו לתחנת המשטרה. נזכיר, כי מדובר לרוב באנשים נורמטיביים נטולי עבר פלילי שחשודים בעבירות פעוטות של התקהלות אסורה ובכל מקרה מדובר בחיפוש בלתי חוקי.

תנאי שחרור ממעצר

22. במאות מקרים שנחשפנו אליהם נקבעו למפגינים ששחררו ממעצר בתחנת המשטרה תנאים בלתי סבירים ומופרכים. לרוב, תנאי השחרור כוללים את האפשרות המקסימלית הקבועה בחוק –

¹² הנתונים לקוחים מתוך **תשובת המשטרה** מיום 18.5.16 לבקשת חופש מידע מטעם התנועה לחופש המידע. בין השנים 2011 ל-2015 בוצעו 5,144 מעצרים בעבירות אלה וב-3,480 מתוכם לא הוגש כתב אישום. לצערנו, אין בידינו נתונים עדכניים מהשנים האחרונות אולם בהינתן הירידה הכללית במספר המעצרים שבהם הוגש כתב אישום, סביר להניח כי גם בעבירות שלעיל ניכרת מגמת ירידה.

¹³ שם. בין השנים 2011-2015 בוצעו 8,824 מעצרים בגין "תקיפת שוטר בעת מילוי תפקידו" וב-5,365 מתוכם לא הוגש כתב אישום. בשנים אלה בוצעו 3,645 מעצרים בגין "השתתפות בהתפרעות" ו-2,361 מתוכם לא הובילו להגשת כתב אישום.

הרחקה של 15 ימים. גם איזור ההרחקה נקבע בדרך כלל באופן נרחב ככל הניתן – עיר שלמה. לדוגמה, אם אדם נעצר בהפגנה בנתניה הוא יורחק למשך שבועיים מכל העיר נתניה. לעיתים קרובות מורחקים מפגינים ממוקדי הפגנות ספציפיים (מכיכר הבימה, מצומת עזריאלי, מכיכר גורן בפתח תקוה וכו') ולעיתים מאיזורים שבהם צפויה להתקיים הפגנה עתידית. בראיון שהתקיים עם נצי"ב שלומי שגיא, מפקד תחנת לב תל אביב, ביום 14.12.18 עלה, כי הרחקה מ"איזורים מועדים" (שבהם מתקיימות הפגנות) היא אכן תנאי מקובל "על מנת למנוע הישנות מקרים בימים שלאחר מכן..."¹⁴.

23. עמדתנו היא כי במרבית המקרים מדובר בשימוש לרעה בסמכות להתנות את השחרור בתנאים ואין כל בסיס להרחקת העצורים. נראה, כי מטרתם של תנאים אלה היא למנוע השתתפות בהפגנות נוספות ו"ללמד לקח". הטלת תנאים המגבילים את חופש התנועה ואת חופש הביטוי העיתי של מפגינים כתנאי לשחרור ממעצר היא פרקטיקה פסולה שמנוגדת להלכות מושרשות שנקבעו בעניין זה, כמפורט בפנייתנו המצ"ב. נוכח נסיבות המעצר והעובדה שלרוב אין כל כוונה לבצע פעולות חקירה נוספות, יש לשחרר את העצורים ללא תנאים.

24. במקרים הבודדים שבהם מפגינים סירבו לחתום על התנאים הדרקוניים ונתרו במעצר עד להבאתם לדיון בפני שופט, מתחו בתי המשפט ביקורת על התנהלות המשטרה ותנאי השחרור. במקרים רבים אחרים, עצורים חתמו על תנאי השחרור כדי שלא להישאר לילה במעצר והגישו ערר נגד תנאי השחרור שלהם. שוב ושוב המשטרה הסכימה לביטול התנאים בעקבות הגשת הערר ובטרם הדיון ולא ניסתה לעמוד על הצורך בהם.

פניית האגודה לזכויות האזרח ליועמ"ש המשטרה מיום 7.4.19 ותשובת המשטרה מיום 25.11.19 מצ"ב.

25. זאת ועוד, במרבית המקרים מסמך השחרור ממעצר הכולל פירוט של התנאים אינו נמסר באופן יזום על ידי השוטרים ואף במקרים שבהם עצורים ביקשו לקבל את המסמך לידם, הוא לא ניתן להם. למרות פניותינו בעניין זה והתחייבות המשטרה כי חודדה ההנחיה באשר לזכאותו של המשוחרר בערבות לקבל עותק מטופס השחרור, בפועל דבר לא השתנה.

26. ככל שתבקש הוועדה להתעמק בעניין זה, נשמח להעביר פירוט של מקרים המדגימים את התופעה.

ב. מעצרי קטינים בירושלים המזרחית

27. האגודה לזכויות האזרח עוקבת מקרוב אחר אכיפת החוק כלפי תושבי ירושלים המזרחית. במהלך השנים האחרונות פנינו מספר פעמים בעניין הפרת זכויות קטינים בעת מעצרים אולם למרבה הצער, כמעט ולא זכינו להתייחסות עניינית מצד המשטרה או משרד המשפטים.

28. ניסיונו מלמד כי חקירתם של קטינים בעבירות הנוגעות להפרות סדר מתבצעת באופן שגרתי כשהם נתונים במעצר, למרות שלעיתים קרובות אין לכך הצדקה. בנוסף, הוראות חוק הנוער שנועדו להבטיח הגנה מיוחדת לקטינים נוכח המאפיינים הייחודיים שלהם, אינן מיושמות כלפי קטינים בירושלים המזרחית והמשטרה עושה שימוש שגרתי בחריגים לחוק.

¹⁴ [סדר יום](#), רשת ב', 16.12.18, מדקה 18.

29. בחודשים האחרונים קיבלנו שוב תזכורת לכך שאין כל שינוי בהתנהלות המשטרה בבואה לעצור קטינים בירושלים המזרחית כשמאות קטינים נעצרו בעיסאווייה ורבים מהם בניגוד גמור להוראות חוק הנוער.

פנייתנו מיום 24.12.2019 והתשובה מיום 6.1.2020 מצ"ב.

30. מעצרי קטינים בירושלים המזרחית מבוצעים לעיתים קרובות בנסיבות פוגעניות: בשעות הקטנות של הלילה כשהילד מוצא ממיטתו, באופן פומבי כשהילד נלקח מבית ספרו על ידי שוטרים חמושים במדים או כשהוא מובל ברחוב מול שכנים וקרובים בידי מספר רב של שוטרים. זאת ועוד, הקטינים מובלים לעיתים קרובות במקומות פומביים כשהם אזוקים בידיהם למרות שסביבם שוטרים רבים ואין כל הצדקה לאיזוק.

31. הוראות הדין המסדירות את הטיפול בקטינים עוברי חוק או החשודים ככאלה מדגישות שוב ושוב את השאיפה להשבתם לתפקוד תקין בחברה. בשל כך נקבעו הוראות שנועדו למנוע את תיוגם וסימונם כמפירי חוק ובהן החובה שלא לבצע מעצרי קטינים בפומבי, זימונם לחקירה במקום הובלתם אליה, ובמקום שבו מעצר הכרחי לבצעו על ידי שוטרים בלבוש אזרחי וברכב אזרחי.

32. בנוסף, קטינים רבים נעצרים ומובלים לתחנת המשטרה ללא נוכחות ההורים ומבלי שמתאפשר להם ללוות את הקטין לתחנת המשטרה. הם גם נחקרים ללא נוכחות הוריהם. לעיתים קרובות, ההורים נאלצים לחפש אחר ילדם מבלי שהם יודעים לאיזו תחנה הוא נלקח והיכן נחקר.

33. אין זה ברור מדוע המשטרה מפעילה שוב ושוב את כלי המעצר כלפי קטינים בירושלים המזרחית, החשודים בדרך כלל בעבירות הנוגעות להפרות סדר ויידוי אבנים במקום למסור להם זימון לחקירה במועד מתואם. מעצר של קטין לצורך הבאתו לחקירה הינו צעד קיצוני המלווה בפגיעה חמורה בחירותו של הקטין, מחזק את תיוגו כעבריין ועלול לגרום לנזקים נפשיים לקטינים. למרות שמדובר בצעד חמור וחריג, הפך המעצר לאמצעי השגרתי לטיפול בקטינים בירושלים המזרחית החשודים ביידוי אבנים.

34. החשש מפני שיבוש הליכים מובא שוב ושוב כהצדקה לביצוע מעצרי הפתע ולשימוש בחריגים הקבועים בחוק. אלא שבדרך כלל אין בידי המשטרה הוכחה לאותו חשש אמורפי מפני תיאום גרסאות, ולרוב מסתפקת המשטרה בעובדה שמדובר בריבוי מעורבים כדי לבסס את הטענה לעילת מעצר. זאת, בעוד שיש להצביע על חשש קונקרטי לשיבוש חקירה מצד החשוד הספציפי שמבקשים לעצור.

35. נסיבות המעצר המפורטים לעיל יוצרים קרקע פוריה לחקירתם של הקטינים המבוהלים בתנאי לחץ ומצוקה בלתי ראויים שעלולים להוביל גם להודאות שווא. בעדויות ובמפגשים עם ילדים שנעצרו במהלך השנים האחרונות, הובעה בפנינו לא פעם התחושה, כי השימוש במעצר נועד לאיסוף מידע ולהרתעה.

36. **לחקירות ולמעצרים מעין אלו השלכות חמורות על הילדים, בעיקר מבחינה נפשית והתנהגותית.** מעצר וחקירה הינם הליכים קשים גם לאדם מבוגר, והדבר מקבל משנה תוקף כאשר מדובר בילדים צעירים. השילוב בין מעצר הקטינים באישון לילה, חקירתם כשהם מותשים ולאחר שישנו שעות

מעטות בלילה, וחקירתם לבדם ללא נוכחות ההורים, יוצר מצע נוח ומסוכן לגביית הודאות שווא מהקטינים ולפגיעה נפשית בהם.

37. אין ספק כי אירועים של הפרות סדר בירושלים המזרחית בכלל ובעיסאווייה בפרט מציבים אתגר משמעותי בפני המשטרה. אלא שדווקא בנסיבות מעין אלה יש להקפיד ביתר שאת כי כלי המעצר יישמר למקרים החריגים ביותר כשלא ניתן לנקוט באמצעים שפגיעתם בחירות פחותה.

ג. מעצרי שווא בגין תקיפת שוטר

38. תופעה נוספת שנחשפנו אליה ואשר ממחישה את הקלות שבה שוטרים בשטח מחליטים על ביצוע מעצר היא מעצרי שווא בגין תקיפת שוטר או הפרעה לשוטר ומילוי דוחות מעצר או פעולה שקריים כשלעיתים המטרה היא לכסות על אלימות שוטרים. גם [דוח הצוות למיגור הגזענות נגד יוצאי אתיופיה](#) (בראשות עו"ד אמי פלמור) שפורסם ביולי 2016 (להלן – "דוח פלמור") התייחס לקלות שבה אזרחים מוצאים עצמם חשודים בעבירות של תקיפת שוטרים בעקבות מפגש עם שוטרים (עמ' 79 לדוח).

39. תופעה זו נחשפה במלוא חומרתה במעצרי חרדים באירועי מחאה נגד חוק הגיוס אשר התבררו בדיעבד, הודות לתיעוד האירועים, כמעצרי שווא שנועדו לכסות על אלימות שוטרים. רבים מהמעצרים בנסיבות אלה מבוצעים באופן אלים. להלן מספר דוגמאות:

א. ----- נעצר ביולי 2019 בגין תקיפת שוטר בבית שמש במהלך הפגנה של חרדים. השוטר, -----, מסר ש----- תקף אותו באגרופים ובמכות, המשטרה ביקשה **להאריך את מעצרו בחמישה ימים** ובית המשפט נענה. תיעוד האירוע חשף כי ----- לא עשה דבר ממה שיוחס לו, כי לא היתה כל הצדקה למעצרו וכי השוטר הוא זה שתקף את ----- ואף משך בפאותיו בעת מעצרו. כתב אישום הוגש נגד השוטר על ידי מח"ש ביום 1.1.2020.

ב. מר ----- נעצר במאה שערים בידי השוטר ----- בגין תקיפת שוטר במהלך פעילות יזומה של המשטרה שתכליתה מניעת תקיפת חיילים ביוני 2017. השוטר מילא דוח מעצר לפיו ----- תקף שוטר, והמשטרה הגישה בקשה להארכת מעצרו יחד עם 11 מפגינים נוספים שנעצרו עמו.¹⁵ בדיעבד התברר כי ----- [השוטר] עצמו כלל לא עצר את -----, בדה את האירוע ומילא דוח כוזב. בגין אירוע זה הוגש נגד ----- [השוטר] כתב אישום.¹⁶

ג. -----, חרדי ללא עבר פלילי, נעצר במסגרת הפגנה של המגזר החרדי בעבירה של תקיפת שוטר בנסיבות מחמירות. המשטרה דרשה את הארכת מעצרו בטענה למסוכנות, ולאחר מכן הוא שוחרר למעצר בית של מספר חודשים והוגש נגדו כתב אישום. **חמישה שוטרים** מסרו הודעות בפני בית המשפט לפיהן מר ----- נתן לאחת השוטרות אגרופים ובעיטות. אלא שתיעוד של האירוע שהוצג לבית המשפט חשף כי לא זו בלבד ש----- לא תקף את השוטר, הוא זה שהוכה על ידי השוטרים ונעצר ללא כל עילה.¹⁷ למרות חומרת האירוע, השוטר, -----, הורשעה בהליך

¹⁵ מ"י 2747-06-17 מדינת ישראל נ' קנפלאמכר ואח' (2.6.2017). בית המשפט הורה על שחרורם של העצורים.

¹⁶ ת"פ (י-ם) 64710-12-17 מדינת ישראל נ' סיסן (פורסם בנוב 10.7.2018). הנאשם זוכה מחמת הספק.

¹⁷ ת"פ (י-ם) 59625-03-17 מדינת ישראל נ' הלוי (פורסם בנוב 25.5.2017).

משמעותי בהתרשלות במילוי תפקידה ונגזרו עליה נזיפה והורדה בדרגה אחת למשך 4 חודשים בלבד.¹⁸

ד. ----- נעצר בגין תקיפת שוטר במהלך פעילות יזומה של המשטרה בשכונת מאה שערים במאי 2017. אלא שמצלמות האבטחה שתיעדו את האירוע הוכיחו ש----- כלל לא נגע בשוטר שעצר אותו באלימות, -----. חמור מכך, תיעוד האירוע חשף כי ----- [השוטר] משך בזקנו של ----- בזמן ששכב על הארץ, מוחזק בידי שני שוטרים. במח"ש הוחלט על העמדתו של השוטר לדין משמעותי בגין שימוש בכוח שלא כדין (עתירה נגד אי העמדתו של השוטר לדין פלילי בגין תקיפה ומילוי דוח מעצר שקרי, הוגשה לבג"ץ ביום 23.6.19 (בג"ץ 4237/19 רוטמן נ' מח"ש)).

ה. ----- נעצר במהלך הפגנה בתל אביב והואשם בהפרעה לשוטר במילוי תפקידו ובתקיפה. ----- זוכה לאחר שמסרטון האירוע התברר כי "ספק רב, במקרה הטוב, אם בכלל דחף ----- את השוטר, או אף יצר עימו מגע גופני כלשהוא".¹⁹

ו. הצלם ----- נעצר במרץ 2017 בעת שעמד על המדרכה וצילם הפגנת חרדים. השוטרת שעצרה אותו ייחסה לו קללות, תקיפה והתפרעות ומעצרו הוארך בחמישה ימים. בהמשך ביקשה המשטרה לעצרו עד תום ההליכים, אולם הוא שוחרר למעצר בית. למרות של----- אין עבר פלילי, הוא **שהה במעצר בית במשך 9 חודשים (מתוכם חודשיים במעצר בית מלא)**. לאחר הגשת כתב האישום נגדו התברר בדיון שהוא לא ביצע את המיוחס לו ולא היתה עילה לעצור אותו, משהוא לא נטל חלק באירועים אלא צילם מהצד.²⁰

40. האירועים המתוארים לעיל משקפים את קצה הקרחון בלבד, שכן רק במקרים המעטים שבהם קיים תיעוד של האירוע ניתן להוכיח כי מדובר במעצר שווא ובבידוי ראיות מצד השוטרים. בנוסף, מרבית המקרים כלל לא מגיעים לכדי כתבי אישום והעניין אינו נחשף. יש לקוות כי השימוש במצלמות גוף ייצר הרתעה מפני אירועים מסוג זה אולם ברור כי בהעדר מנגנוני אחריות משמעותיים, וככל שמקרים של מעצרי שווא ובידוי ראיות מצד שוטרים מסתכמים, לכל היותר, בהליך משמעותי ללא השלכות משמעותיות, לא צפוי שינוי בתופעות אלה.

41. תמוה הדבר, כי אזרח שחשוד בתקיפת שוטר בדרך כלל ייעצר ובמקרים רבים אף יוארך מעצרו וזאת בעוד ששוטר שנחשד בתקיפה של אזרח, גם אם מדובר בתקיפה שגרמה לפגיעה משמעותית לאזרח, יזומן, במקרה הטוב, לחקירה במח"ש ותו לא. בכ-85% מהמקרים כלל לא נפתחת חקירה בעניין.²¹ הפער הזה מלמד, כי בחלק גדול מהמקרים אין כל הצדקה לחקירתו של החשוד כשהוא נתון במעצר.

42. ואכן, כפי שהובהר לעיל, היקף המעצרים שלא הובילו לכתב אישום בעבירה של "תקיפת שוטר" גבוהים ועומדים על כ-60%.²² גם בעבירה של "הפרעה לשוטר במילוי תפקידו" הנתונים מלמדים כי

¹⁸ [תיק 68/18](#) (3.11.19).

¹⁹ תי"פ (תי"א) 42043-01-11 מדינת ישראל נ' בר (פורסם בנבו 26.5.2014).

²⁰ תי"פ (י-ם) 59645-03-17 [מדינת ישראל נ' כהן](#) (פורסם בנבו 21.12.2017).

²¹ כך, לדוגמה, מבין 1,293 תיקי אלימות שוטרים שנסגרו במהלך שנת 2018, רק ב-186 תיקים בוצעה חקירה; מבין 1062 תיקי אלימות שוטרים שנסגרו במהלך שנת 2017, רק ב-179 תיקים בוצעה חקירה. מתוך: [תשובת משרד המשפטים מיום 4.7.2019](#) לבקשת חופש מידע מטעם המכון הישראלי לדמוקרטיה.

²² לעיל הי"ש 12. בין השנים 2011-2015 בוצעו 8824 מעצרים בגין "תקיפת שוטר בעת מילוי תפקידו". 5365 מעצרים לא הובילו להגשת כתב אישום.

אלפי אנשים נעצרים מדי שנה מבלי שמוגש נגדם כתב אישום – כ-50% מכלל המעצרים בעבירה זו אינם מובילים להגשת כתב אישום.²³

ד. פרופיילינג והחשיבות באיסוף נתונים סטטיסטיים

43. אכיפה בררנית ושיטור יתר כלפי קבוצות מיעוט היא תופעה רחבה בארץ ובעולם שמבוססת על הטיית "טבעיות". כמו כל אדם, גם שוטרים נוטים לחשוד באופן טבעי בקבוצות מיעוט ובמי שמשתייך לקבוצה שלהשקפת השוטר מעורבת יותר בפשיעה (הפליה סטטיסטית), דבר אשר מוביל לאפליה באכיפת החוק כלפיהם. על הנטייה "לחשוד" באופן מוגבר באנשים הנמנים עם קבוצות מיעוט והחשש שבנקיטה באמצעי אכיפה על יסוד חשדות אלה, אמר השופט פוגלמן בעניין **קסאי**: "למרבה הצער אפשר לצפות כי בחלק מהמקרים יחשדו אנשים באחרים בהתבסס על מאפיינים שאינם צריכים לעניין, כגון צבע עור, היותו של אדם דר רחוב ומוצא. **זו פגיעה בכבוד ובשוויון**... לא פעם יטפלו חשד על אנשים ממוצא זה (או ממוצא אחר) אך ורק בשל המוצא וצבע העור" (רע"פ 3829/15 **קסאי נ' מדינת ישראל** (20.12.2018), בפסקה 3. ההפניות הושמטו).
44. היכולת לפלח נתונים לפי קבוצות שונות באוכלוסיה הינה קריטית לאיתור תופעות שאין כמעט דרך אחרת לאתרן ובראשן שיטור ואכיפת יתר כלפי קבוצות מיעוט (פרופיילינג). עמדתנו היא, כי יש לפלח את נתוני המשטרה ביחס להפעלת סמכויות הכפייה שלה (עיכוב, מעצר וחיתוף) לפי פרמטרים שונים הנוגעים לזהותם של חשודים ועצורים (לדוגמה מוצא, דת, גזע ואיזור מגורים) וכן את נתוני המתלוננים במח"ש לפי פרמטרים אלה.
45. ועדת פלמור עסקה, בין היתר, בשיטור היתר כלפי יוצאי אתיופיה והיחס של מערכת אכיפת החוק אליהם. רק בזכות פילוח של נתונים לפי מוצאו של אדם הצליחה הוועדה לבצע את עבודתה באופן אפקטיבי, לאתר תופעות ולהציע צעדים רלוונטיים למיגורן.
46. כך, הודות לנתונים המפולחים שנמסרו על ידי המשטרה התברר, כי אחוז התיקים הפליליים שנפתחים נגד יוצאי אתיופיה ואחוז כתבי האישום נגדם הם לא פרופורציונאליים לשיעורם באוכלוסייה (עמ' 76-77 לדו"ח). מידע זה היה הבסיס להמלצות הוועדה בתחום הפלילי ולמספר לא מבוטל של רפורמות מרחיקות לכת שנועדו "לתקן" את העיוות דוגמת יוזמת שרת המשפטים ונשיא המדינה להעניק חנינה ליוצאי אתיופיה שנידונו בעבירות שעניינן סדר ציבורי.
47. במקרים שבהם לא היו נתונים מפולחים לפי מוצאו של אדם נתקלה הוועדה בקושי רב. כך, לדוגמה, כדי לבחון את הטענות של יוצאי אתיופיה כלפי מח"ש ביקשה הוועדה לבדוק את התלונות שהוגשו על ידי יוצאי אתיופיה במח"ש אלא שלוועדה הסתבר כי למערכת המחשוב של מח"ש אין אפשרות לפלח נתונים לפי מוצאו של המתלונן. על כן "הנושא נבדק על ידי סטודנטים שגויסו על ידי לשכת המנכ"לית למטרה זו בלבד, שעמלו במשך כמה חודשים ועברו על כל התיקים שבהם מתלוננים יוצאי אתיופיה, בשלוש השנים האחרונות (2013-2015), לצורך ברור הנתונים" (עמ' 30). ברור כי מדובר בשיטה לא יעילה ולא מדויקת.

²³ שם. בין השנים 2011-2015 בוצעו 26,609 מעצרים בבגין "הפרעת שוטר במילוי תפקידו". 13,100 מעצרים לא הובילו להגשת כתב אישום.

48. מחקרו של ד"ר גיא לוריא בעניין הפגיעה בשוויון של מדיניות ריבוי המעצרים²⁴ חושף את החשיבות שבהתבוננות בנתוני המעצרים בפילוח לפי מוצאו של אדם וכך גם מחקרים של פרופ' אורן גזל-אייל ואח' בעניין השפעת הזהות האתנית של חשודים ושופטים בהחלטות על הארכת מעצר ראשוני.²⁵
49. קיימים ללא ספק חששות משמעותיים מפני פילוח הנתונים, ובין היתר החשש שמדובר בנתונים שעלולים להעצים את התיג האתני נגד אוכלוסיות המעורבות בפשיעה וכן לפגוע ברגשות. אולם בהעדר נתונים אין כל אפשר לזהות את התופעות הבעייתיות, לטפל בהן ולמדוד את השינויים לאורך השנים.
50. לא ברור מדוע במגוון רחב של תחומים חברתיים כגון תעסוקה, חינוך ורווחה, מפולחים הנתונים לפי מוצאו של אדם ופרמטרים נוספים ואילו בתחום אכיפת החוק הדבר אינו מתבצע. אין כל הצדקה מהותית להבחנה זו.
51. גם הניסיון בעולם מלמד, כי נתוני משטרה מפולחים באשר למוצאו של אדם הם הבסיס לחשיפת תופעות של שיטור יתר וקידום רפורמות וחקיקה שיאזנו את ההטיות הללו. כך, לדוגמה, ב-2009 פסל בית הדין האירופי לזכויות האדם חוק, שהקנה למשטרה הבריטית סמכויות חיפוש גורפות, וזאת על בסיס נתונים, המצביעים על שימוש מוגבר בסמכות כלפי אנשים בעלי חזות אפריקאית ואסיאתית, ועל מקרים רבים בהם נעשו חיפושים אצל אנשים אחרים, רק כדי "לאזן" את הסטטיסטיקה.²⁶
52. בבריטניה נאספים נתונים על הקשר בין שיטור למוצא אתני. מהנתונים עולה בבירור, כי שוטרים שמשוחררים מדרישת החשד הסביר בביצוע עיכוב (לפי סעיף 60 לחוק הצדק הפלילי והסדר הציבורי), מפעילים את סמכויותיהם באופן בלתי פרופורציונאלי כלפי שחורים ואסייתים בהשוואה לעיכובים המחייבים חשד סביר למעורבות בפעילות פלילית (לפי סעיף 1 לחוק המשטרה והראיות הפליליות) – שחורים עוכבו פי 10.7 פעמים ואסייתים פי 2.2 פעמים.²⁷
53. גם הדיון המשפטי במדיניות ה-Stop and Frisk במדינת ניו יורק בארה"ב התבסס על נתונים שהוכיחו כי מיעוטים נפלו קורבן לעיכוב באופן בלתי פרופורציונאלי למספרם באוכלוסיה, כאשר 52% מהמעוכבים היו שחורים ו-31% היספאנים.²⁸ נתונים אלה ופסיקת בית המשפט בעניין זה הביאו לירידה דרמטית של 98% בהיקף השימוש במדיניות החיפוש מאז 2011. נתונים מפולחים אלה מאפשרים למדוד באופן עקבי את השימוש באמצעי שיטור כלפי אוכלוסיות מיעוט ביחס למספרם באוכלוסיה.²⁹
54. בדוח רשמי שפורסם לאחרונה בקנדה על ידי שופט בית המשפט לערעורים באונטריו Michael H. Tulloch ביחס לפרקטיקה של עיכוב לצורך הזדהות (Carding ו-street checks) הנהוגה בקנדה

²⁴ גיא לוריא, **מדיניות ריבוי המעצרים ופגיעתה בשוויון**, המכון הישראלי לדמוקרטיה, אוגוסט 2018.

²⁵ אורן גזל-אייל, רענן סוליצאני-קין, גל עינב ועטאללה שובאש, **"ערבים ויהודים בהליכי הארכת מעצר ראשוני" משפטים לח(3) תשס"ט**.

²⁶ App. No 4158/05 **Gillan & Quinton V. United Kingdom**, para. 83 (2009).

²⁷ הרשת האירופית למאבק בגזענות (ENAR) "אפיון אתני", בתוך: אורי גופר וגיא בן-פורת (עורכים), **שיטור בחברה משוסעת**, עמ' 88 (2013).

²⁸ **Floyd v. City of New York**, 959 F. Supp. 2d 540, p. 559 (2013)

²⁹ New York Civil Liberties Union, **Stop and Frisk in the de Blasio Era**, March 2019

נעשה שימוש נרחב בנתונים מפולחים באשר למוצאם של האזרחים המעוכבים והמתוחקרים, והתברר כי הפרקטיקה הפכה לכלי לאיסוף מידע לגבי אוכלוסיות שוליים, מיעוטים אתניים וקבוצות ילידיות.³⁰

55. מהאמור לעיל עולה, כי בהעדר איסוף ופילוח נתונים, לא ניתן לבצע פיקוח ממשי על הפעלת סמכות המעצר, לבחון את ההטיות האתניות והגזעיות הטמונות בה כמו גם את יעילותם של צעדים שנועדו להתמודד עם הטיות אלה.

ה. מעצר בשל עוני

56. הקשר בין עוני ונזקקות לבין מעורבות בפשיעה מבוסס במחקרים ובנתונים מרחבי העולם. גם בישראל נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מלמדים כי הייצוג של אנשים נזקקים בהליכים פליליים גבוה פי שניים ממספרם באוכלוסיה.³¹

57. ישנם הסברים שונים לתופעה זו. בין היתר, הדין הפלילי מכיל שורה ארוכה של הוראות, המטילות מגבלות על התנהלות במרחב הציבורי. לצידן שורה של חוקי עזר עירוניים אשר גם הם קובעים את המותר והאסור במרחב הציבורי. הניסיון המצטבר בכל העולם הוא שהאכיפה של הוראות אלו פוגעת באופן בלתי פרופורציונאלי באנשים עניים, המשתמשים במרחב הציבורי לצורך מגורים, קיבוץ נדבות וכדומה. המשטרה מגיבה לא פעם לקריאות מצד הציבור המגלה חוסר סבלנות לתופעות של חסרות בית, קיבוץ נדבות, השארת חפצים במרחב הציבורי, לינה בחצרות, שוטטות, רעש וכדומה.

58. ד"ר אסף טבקה מצביע על כך ש"מחקרים שנערכו באנגליה ובארצות-הברית לאורך עשורים מראים, כי באופן שיטתי אנשים החיים בעוני נעצרים על ידי המשטרה בהיקפים נרחבים יותר, מורשעים בדין בתדירות גבוהה יותר, וזוכים להשתה של עונשי מאסר ארוכים יותר (זאת, הן ביחס למידת ריכוזם באוכלוסייה והן ביחס לחברי שאר פלחי האוכלוסייה). ההסבר המרכזי לנתונים אלה נעוץ בקרימינולוגיה של התנהגות המאפיינת אנשים החיים בעוני, בד בבד עם הדה-קרימינליזציה של פעולות המבוצעות על ידי יחידים עשירים או גופים פיננסיים עתירי ממון."³²

59. כך, למשל, בתיק פלילי אליו צורפה האגודה לזכויות האזרח כידידת בית המשפט הואשם אדם חסר בית בעבירה של קיבוץ נדבות (ת"פ 14-01-19193-01 **מדינת ישראל נ' לוי**). הרקע לכך היה לחצה של עיריית באר-שבע על המשטרה למגר את תופעת קבצני הצמתים. קיבוץ נדבות אינו אסור בישראל. לכן המשטרה השתמשה בעבירת הפרעה לתנועה בידי עובר אורח, שהינה עבירת תעבורה, שאין עונש מאסר לצדה שכן היא עבירת אחריות קפידה. קשה שלא להתרשם כי השימוש בתקנה זו, יותר משהוא נועד להגן על הנהגים מפני הפרעה, נועד להגן עליהם מפני אי הנוחות במפגש עם

³⁰ Tulloch, Michael. H. Report of the Independent Street Checks Review. Toronto: Queen's Printer for Ontario, p.28, 2018.

³¹ 27.6% מבין הנאשמים בשנת 2017 היו רשומים במחלקות לשירותים חברתיים בעוד מספרם של הרשומים מכלל האוכלוסייה עמד על 14.6% (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, עומדים לדין במשפטים פליליים הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים 2017 (16.12.2019)).

³² אסף טבקה "משפט פלילי ועוני: על אחרות חברתית כמנוף להכרה בהגנת העוני כסייג לאחריות פלילית: בעקבות ת"פ 17571-01-18 מדינת ישראל נ' בהלקר" **מבזק הארות פסיקה** 85, 24 (2018).

קבצני הצמתים. כדי להוסיף נופך פלילי הוחלט, כי מי שיעבור על התקנה יוחשד בנוסף גם בעבירה של מטרד לציבור, כך שניתן יהיה לעצרו ולשחררו בתנאים לרבות איסור חזרה לצמתים. תנאי שמי שיפר אותו ייעצר בגין הפרתו. הנאשם באותו מקרה נעצר ושחרר רק בעקבות התערבות הסניגוריה. כתב האיטום נגדו בוטל בסופו של דבר.³³

60. כאשר שוטרים, בעצמם או כחלק מפעילות משותפת עם שיטור ופיקוח עירוני, פועלים לצורך "ניקוי" המרחב הציבורי מחסרי בית או פושטי יד, הם עלולים לגרום יותר נזק מתועלת והם פוגעים בזכויות האדם הבסיסיות של מי שמתמודדים עם עוני חריף. הפללה של פעולות קיום או הישרדות של אנשים המתמודדים עם עוני מהווה התערבות מזיקה, המסכלת את המטרה של שיקום והוצאת האדם ממעגל העוני ופוגעת קשות בחירותו וביכולתו לשרוד ולהתקיים. הניסיון המצטבר מוכיח גם שקרימינליזציה נרחבת של עניים וחסרי בית והפיכתם לעבריינים בשל פעולות קיום שהם מבצעים, לכאורה בניגוד לדין, לא רק שלא תרמה לצמצום הבעיה, אלא רק יצרה **דלת מסתובבת** שגרמה להיעצרותם, כניסה לבתי המעצר ויציאה מהם, ופגיעה אנושה בכבודם וביכולת של רשויות הרווחה לסייע להם להשתקם. ואכן, הנתונים מלמדים כי ברוב המקרים מעצר בגין "התנהגות פסולה במקום ציבורי" (סעיף 216 לחוק העונשין) אינו מוביל להגשת כתב אישום (ב-55% מהמקרים). במיוחד מדהים לגלות, כי 80% מהעצורים בעבירה של "התנהגות העלולה להפר את שלום הציבור" שוחררו מבלי שהוגש נגדם כתב אישום.³⁴

61. אנו קוראים לוועדה לבחון הסדרים מיוחדים לטיפול משטרתי בעבירות, שנעשות על ידי אנשים עניים לצורכי הישרדות, לרבות התנהגות במרחב הציבורי ואף עבירות רכוש קלות, כבר בשלב המעצר. אמנם הספרות לרוב עוסקת בשיקולים בשלב מאוחר יותר כמו שלב ההעמדה לדין ושלב הדיון המשפטי.³⁵ אולם שלב המעצר הוא חשוב לא פחות משהוא מהווה את "דלת הכניסה" של אנשים אלה לתוך ההליך הפלילי ולאור ריבוי המקרים שבהם ההליך הפלילי מתמצה במעצר ובשחרור תכופים של אנשי עניים. בין היתר, יש לקבוע הנחיות ברורות לגבי מצבים, שבהם האינטרס הציבורי מחייב להימנע ממעצר, בדומה למקרים בהם האינטרס הציבורי מחייב הימנעות מהעמדה לדין. כמו כן יש לדון בהכשרה של שיטור קהילתי מוכוון עוני, שכולל גם עובד סוציאלי המיומן במפגש עם אוכלוסיות קצה.

1. הנגשת זכויות עצורים

62. ניסיוננו מראה, כי רבים מהעצורים אינם מודעים לזכויות שלהם במעצר – זכותם להתייעץ עם עו"ד ולמימון סניגור ציבורי, מתי ניתן לאזוק אותם, מתי ניתן לתפוס את הטלפון שלהם או רכוש אחר, מתי ניתן לחפש בטלפון שלהם, כמה זמן ניתן להחזיק אותם במעצר, האם חייבים להמתין לבואו של עו"ד לפני תחילת החקירה וכו'.

³³ ר' טלי קסלסיגולדשטיין "תיקי עוני" – התמודדות הסניגוריה הציבורית עם עבירות שבוצעו על רקע מצוקה כלכלית מעשי משפט ח (2016).

³⁴ לעיל ה"ש 12. בין השנים 2011-2015 נעצרו 3,830 אנשים לפי סעיף 216 לחוק העונשין "התנהגות פסולה במקום ציבורי" וכנגד 2,110 מתוכם לא הוגש כתב אישום. באותן שנים נעצרו 1,203 אנשים בגין "התנהגות העלולה להפר שלום הציבור" וכנגד 969 מתוכם לא הוגש כתב אישום.

³⁵ יניב ואקי ויורם רבין "גניבה המבוצעת על רקע הצורך להשיג אמצעי קיום בסיסיים" מבזק הארות פסיקה 4, 85 (2018).

63. ראוי כי כל עצור שמגיע לתחנת משטרה יקבל לידי דף מידע בשפה פשוטה שמבהיר את זכויותיו לפני הכניסה לחקירה. הצורך במתן דף/חוברת מידע עולה במיוחד נוכח שיעור העצורים שלא זוכים להתייעץ עם עורך דין לפני חקירתם (לפי נתוני הסגוריה לשנת 2018 כ-45% מהעצורים נחקרו מבלי שזכו להתייעץ עם עורך דין).

לסיכום

64. אחת המטרות של חוק המעצרים היתה לשנות את התפיסה של המשטרה את המעצר ככלי חקירתי שגרתי. בפועל, המעצר ממשיך לשמש במקרים רבים אמצעי שתכליתו לאפשר למשטרה לחקור אדם בתנאים נוחים לה תוך השקעת מרבית מאמצי החקירה ב"שבירתו" של החשוד.
65. מעצר של אדם לצרכי חקירה הינו צעד קיצוני המלווה בפגיעה חמורה בחירותו של אדם, מחזק את תיוגו כעבריין ועלול לגרום לנזקים נפשיים. התופעות המתוארות לעיל נוגעות לאנשים שאינם מעורבים בדרך כלל בעבירות חמורות ושלרוב (למעלה מ-60%) גם לא יוגש נגדם כתב אישום.
66. לצורך מימוש החזון שעמד בבסיס חקיקתו של חוק המעצרים ראוי, כי המשטרה תגבש תוכנית מדידה שתפחית את כמות המעצרים המיותרים.

בברכה,

אן סוצ'ין, עו"ד